

Petre BARANGĂ Rodica BARANGĂ

**FASCINAȚIA
PUTERII**

**C A Z U L
CONSTANTIN
DAICOVICIU**

Editura *urostampa*

Timișoara, 2017

Argument

Pe parcursul studiilor universitare am avut privilegiul de a vedea la lucru, la catedră, dar și în practica studentească, arheologi ca Ligia Bârză, Florența Preda, Vasile Dupoi, Vasile Boroneanț, Radu Ciuceanu, Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, Mihai Butoi, Radu Harhoiu, Gheorghe Diaconu, precum și plăcerea de a audia cursurile pe teme de istorie veche și arheologie susținute de Emil Condurachi, Radu Popa, Zoe Petre, Alexandru Suceveanu sau Constantin Preda. Tot atunci am studiat multe lucrări ale lui Constantin Daicoviciu și nimeni, niciodată nu a făcut, măcar, o aluzie la faptul că savantul clujean n-ar fi fost arheolog!

Motivația scrierii acestei cărți a fost declanșată de o lucrare apărută de curând, despre arheologia din România de azi, în care autorul, reputat arheolog clujean, format în ultimii ani de activitate ai lui Daicoviciu, cu care a și colaborat o scurtă perioadă, pune o întrebare șocantă: *era Constantin Daicoviciu arheolog?* Răspunsul autorului este categoric: *n-a fost arheolog!* Acest răspuns, slab argumentat, ne-a determinat să recitim și să citim atât scrierile lui Daicoviciu, cât și lucrările altora despre savantul cu origini bănățene.

Cartea s-a scris dintr-o curiozitate care creștea pe măsură ce citeam și găseam noi și noi informații, redescoperind o personalitate uriașă care a născut controverse încă din timpul vieții sale. Citind ceea ce au scris alții, am înțeles cât de largă este paleta aprecierilor la adresa activității lui Daicoviciu ca profesor, arheolog, manager, politician, unele pline de adulație, altele din care răzbat frustrări, orgolii, resentimente. Pe timpul vieții sale a primit destule aprecieri

pentru activitatea profesională: „*frumoasa activitate a d-lui Daicoviciu pe terenul arheologiei române*” scria V. Pârvan, „*un bun arheolog*”, „*foarte bine pregătit*” erau de părere alți confrăți, dar a fost și criticat, mai ales în comunism: „*îmbibat cu mentalitate și ideologie burgheză*”, „*un șovinist român*”, „*om fără caracter, un cameleon*”, „*despotic, brutal, copleșește mediul*” spuneau alții. După dispariția sa, și mai ales în ultimele două decenii s-a scris mult despre Daicoviciu, de la „*primul mare arheolog român transilvănean*”, „*rectorul școlii noastre arheologice*”, „*specialist remarcabil*”, „*fascinant*”, „*arheolog și epigrafist pasionat*”, „*titan al arheologiei românești*”, „*o forță a naturii*”, până la „*era meschin, perfid, îi lipsea undeva o doagă*”, „*avea în el ceva de senior feudal*”, „*era omul celor de la putere*”, „*notoriu colaboraționist al tuturor regimurilor*”, „*n-a fost arheolog*”!

Aceste surprinzătoare diferențe de apreciere ne-au incitat să citim, să sintetizăm și să punem la dispoziția celor care se vor apleca asupra acestei lucrări ceea ce au descoperit cercetătorii în arhive. Dosarele informative ale Securității și documentele din arhivele partidului au fost cercetate de istorici și cuprind multe referiri la activitatea și omul Daicoviciu. Știm că nu este indicat să transformăm Securitatea în istoriograf, dar nu putem ignora această bogată sursă de informații adusă la lumină de Ioan Opriș, Liviu Pleșa, Cristian Vasile, Andi Mihalache și alții. Adăugăm ceea ce am desprins din revistele de specialitate și din presa anilor '30-'70 ai secolului trecut, în dorința de a oferi cititorului un tablou cât mai larg al activităților desfășurate de Daicoviciu. Informații deosebite am găsit în scrierile lui Lucian Nastasă, Ionuț Țene, Mihaela Goman, Stan Stoica, Felician Velimirovici și multor altora care ne-au ușurat demersul nostru. De folos ne-au fost și excelentele volume de comunicări susținute la Sighet și editate prin efortul regretatului Romulus Rusan, precum și lucrările de memorialistică ale unor personaje implicate în viața științifică și politică a

României secolului XX. Tuturor celor numiți mai sus le rămânem îndatorați.

Lucrarea noastră nu se înscrie în trendul corectitudinii politice sau al postadevărului. Nu ne propunem demitizarea personalității Constantin Daicoviciu, doar încercăm să-l cunoaștem mai bine. Astăzi este atât de ușor să emiți judecăți eticist radicale despre oportuniștii secolului XX, uitând că nici acum comportamentul „boierilor minții” nu este mult diferit, adaptabilitatea fiind o trăsătură esențială a românilor! Fără pretenția exhaustivității, adunând la un loc marele volum de surse studiate de noi și conștienți de caracterul uneori caleidoscopic, alteori de cronică-almanah al lucrării noastre, am lăsat în prim-plan informația extrasă din bibliografia studiată, în încercarea de a pune la dispoziția cititorului traiectoria fascinantă a activității unuia dintre marii bănașeni ai Clujului.

După Marea Unire, atunci când erau atât de multe de făcut pentru patrimoniul istoric al Transilvaniei și Banatului, tânărul Constantin Daicoviciu a depus un efort profesional de mare calitate, apreciat de către cei mai importanți specialiști ai timpului.

A traversat anii '30 și primii ani ai deceniului următor consolidându-și reputația profesională, dar atent și la evoluțiile politice, atras ca aproape toți intelectualii de natura autoritară a societății românești, impusă prin instituțiile care cultivau supunerea – școala, armata, Biserica, organizațiile politice – și modelându-și comportamentul în funcție de regimurile politice dictatoriale, fascinat de putere, dar punând mereu în prim-plan activitatea profesională, cercetarea și salvarea monumentelor istorice ori a colegilor aflați în dificultate.

Odată cu ocuparea României de către sovietici, Daicoviciu a înțeles că, pentru păstrarea vechiului său statut profesional și a poziției de prestigiu intelectual obținute în regimul „burghezo-moșieresc”, dar și pentru promovarea în funcții, noii conducători nu erau interesați de performanța științifică, ci de calitățile inte-

lectualului obedient, angajat și devotat spiritului partinic. A priceput repede că, în relația sa cu statul comunist, putea să supraviețuiască profesional doar folosind tactica „serviciu contra serviciu”. Cu oportunism și ipocrizie, inevitabile pentru a supraviețui intelectual, a refuzat să iasă din sfera publică și s-a adaptat urmărindu-și interesele materiale și profesionale, acceptând chiar și funcții politice în aparatul guvernamental instituit de comuniști. Personalitate dominantă, autoritară, a continuat să-și construiască meticolos cariera profesională. Nu vom ști niciodată câtă onestitate sau câtă duplicitate a pus în textele ideologice scrise, din proprie inițiativă sau ca sarcină de serviciu, în presa comunistă. Vom constata că, pe plan științific, Daicoviciu a avut perioade când a încercat să nu publice sau să producă lucrări tehnice, neangajate ideologic, fapt care a atras mânia proletară a conducătorilor „frontului ideologic”, obligându-l pe savant la autocritică, retractări și repliere ideologică pentru a se încadra în schematismul rigid al adevărului unic impus de marxism-leninism. A manipulat și s-a lăsat manipulat. A simțit ce înseamnă anihilarea vechii elite intelectuale și politice, în paralel cu „reeducarea” ei. A girat atitudini și comportamente, dar și decizii politice de importanță crucială, cum ar fi trecerea de la monarhie la republică. A fost participant activ la promovarea noului regim politic. Și ca toți oamenii mari, a avut și defecte, mai ales umane, le vom întâlni detaliate în paginile acestei cărți. A suportat istoria, dar a și creat istorie. Timp de cinci decenii a cercetat, a scris și rescris mii de pagini, studii esențiale, a lansat idei și teorii, a făcut și greșeli, combătute de contemporanii și urmașii săi, a făcut descoperiri arheologice de importanță națională și a salvat de la dispariție obiecte și monumente istorice de mare valoare culturală și identitară. A fost un deschizător de drumuri, a creat muzee, universități, reviste. A fost mentorul unor specialiști care au dus mai departe renumele școlii arheologice și de istorie clujene, printre ei și fiul său, Hadrian, dispărut în plină putere creatoare. Oare, Daicoviciu a câștigat sau a pierdut în relația cu

puterile timpului său? Lucrarea noastră oferă suficiente informații pentru ca fiecare cititor să-și argumenteze răspunsul.

Școala în care a învățat primele clase, satul în care s-a născut îi poartă, astăzi, numele și consătenii i-au ridicat, în 2014, un bust în fața Primăriei. Orașul în care a lucrat peste o jumătate de secol îi păstrează amintirea: există strada Constantin Daicoviciu, un bust al savantului în Piața Muzeului, biroul său din Muzeul al cărui ctitor a fost încă se păstrează neatins, din când în când confrății clujeni îi întrețin memoria organizând vreun simpozion omagial sau expoziții memoriale cu documente, fotografii și obiecte ce i-au aparținut. La Timișoara, în cadrul Universității de Vest, a fost înființat Centrul de Studii de Istorie și Arheologie „Constantin Daicoviciu”. La Caransebeș, din inițiativa lui Ioan Opriș are loc anual, începând din 1974, impresionantul Simpozion de Arheologie „In Memoriam Constantini Daicovici”, care a ajuns la ediția XLIII, cu participarea arheologilor, istoricilor și cercetătorilor din multe țări europene. Ministerul Culturii a instituit un premiu care poartă numele clujeanului cu origini bănățene.

Intelectual de prim-plan al secolului XX, personalitate complexă și controversată, Constantin Daicoviciu are multe de spus nouă, celor de astăzi, care dorim să înțelegem activitatea sa în contextul vremurilor care s-au scurs. Daicoviciu a fost și rămâne un model, invidiat sau adulat, de la care oricând avem de învățat și pentru totdeauna înscris în galeria oamenilor de seamă ai poporului român.

Cuprins

Argument	5
Lista cu sigle și abrevieri	10
Ieșirea în lume	13
Anii '20: începuturile profesionale	15
Anii ascensiunii și consacării	24
1940-1944: specialistul și dictaturile	34
Profesionalism și oportunism	52
Fascinația puterii... ..	67
Adaptarea la realitate	94
1953-1954: anii cei mai grei	131
Anii speranțelor: 1955-1958	154
Deplina consacrare profesională	184
Posteritatea: pro și contra Daicoviciu	223
Bibliografie	247
Legi, decrete, hotărâri, decizii	266
Surse electronice	268
Iconografie	269